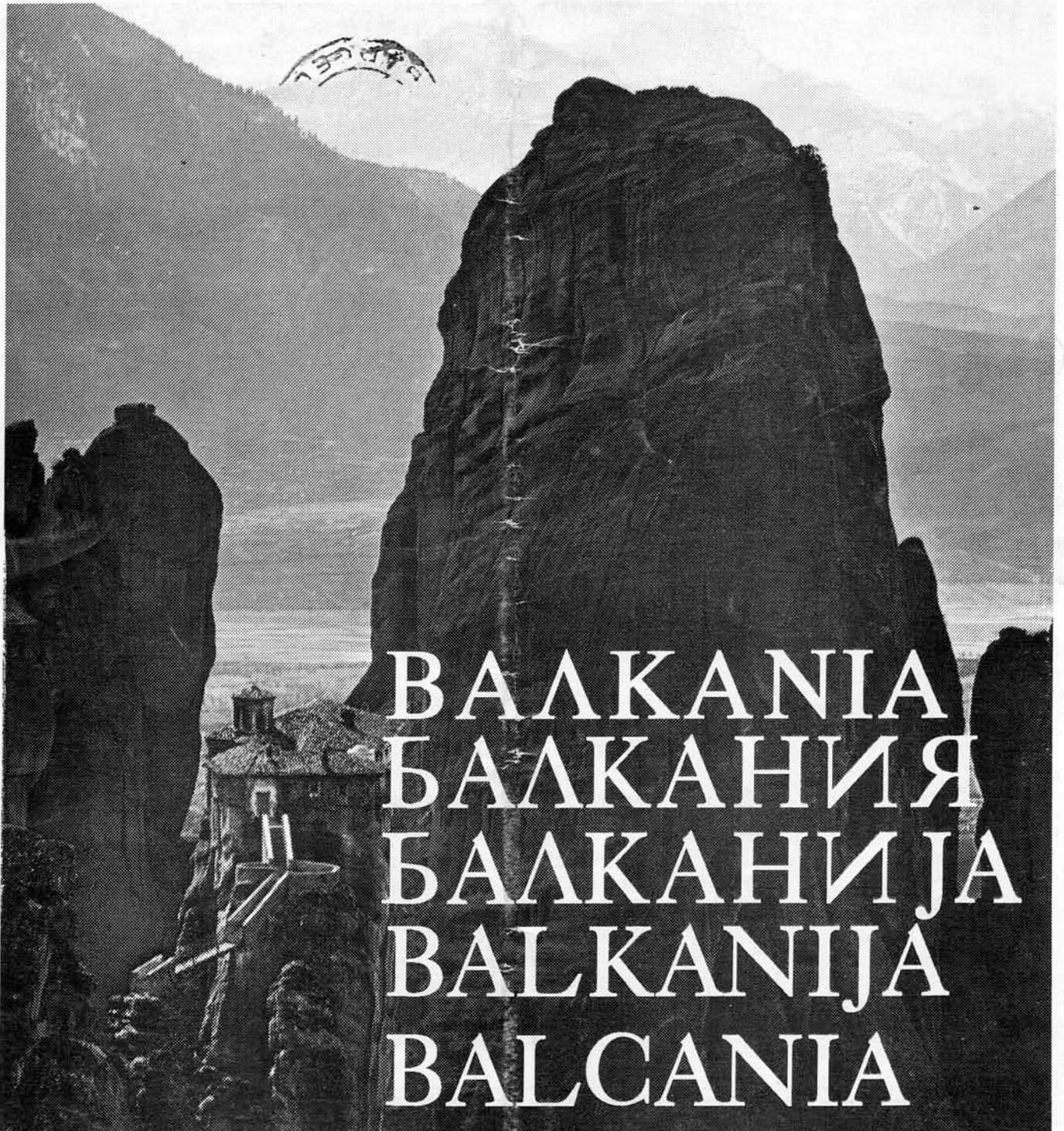

FREQÜÈNCIES

REVISTA DE LLENÇÜES I POBLES

núm. 2 / febrer 1992

Freqüencien

Kataluna Esperanto-Junularo Jovenut Catalana d'Esperanto

Equip de redacció:

Albert Gorrell i Vila, Ferriol Micip i Bonet, Hèctor Alòs i Font.

Hi han col.laborat:

Abel Montagut i Masip, Eva Sunyer i Planes, Girona Espero, Jordi Graells i Costa, Llibert Puig i Gandia.

Redacció:

Apartat de correus 1.163
08300 Mataró
Tel. 34-(9)3- 798 24 19

- Les opinions expressades als articles signats no reflecteixen necessàriament el parer d'aquesta revista.
- S'accepta de bon grat la reproducció total o parcial de qualsevol article d'aquesta revista sempre que se'n citi la procedència
- *Freqüencien* publicarà articles escrits en qualsevol de les variants de Montluçon a Guardamar i de Bordèus a Niça respectant les grafies normatives.
- *Freqüencien* publicarà d'articles escrits en qual que sià de las varietats de Montluçon a Guardamar e de Bordèu a Niça en respectar las grafias normativas.

Imprès a Gràfiques J.P.
Dipòsit Legal B-39.229

Si hem dedicat aquest número als Balcans després d'haver-ne dedicat un altre a l'ex-Unió Soviètica no és pas perquè creguem que el continent europeu és el centre del món. Hem pensat, però, que presentar aquest número sobre els Balcans pot ser força interessant. Tenint en compte la proximitat geogràfica, ¿qui coneix *Balcània*? De *Balcània* sabem que és el polvorí d'Europa, que els pobles allà s'han anat donant d'òsties al llarg de la història i també durant aquest segle: amb la guerra búlgaro-sèrbia, amb les dues guerres balcàniques, amb les dues guerres mundials, amb la guerra civil grega, amb l'actual guerra entre serbis i croats...

En aquest número presentem breument el fenomen *Balcània* on una llengua pot tenir dos alfabets o diverses normatives (serbo-croat, búlgaro-macedoni, romanès-aromanès), on el grec, l'albanès, llengües llatines i eslaves tenen força trets comuns, on des de l'Imperi Bizantí, el Búlgar, el Serbi i l'Otomà fins ara, les fronteres interestatals ballen un *pogo* constant. Fins i tot podreu veure que la cuina de Trieste (*Trst* en eslovè) no difereix pas gaire de la de Àsia central.

Tot el material procedeix de fonts esperantistes. Us hem de confessar que us ho presentem tot molt breument, però és que ni els mateixos *balcanesos* saben ben bé el què hi passa.

Us prometem que no ens dedicarem tant a Europa i sí que ho farem més a tot el món, en general. El proper número, però, posarem el dit a l'ull a ca nostra, com pensem que és ètic, i després ja ens ocuparem de la resta del món.

En el proper número podreu llegir....

L(')égalité: pobles moribunds a cops de democràcia

- Occitània
- La llei de règim especial de la Vall d'Aran
- La llengua a Mallorca

i més endavant...

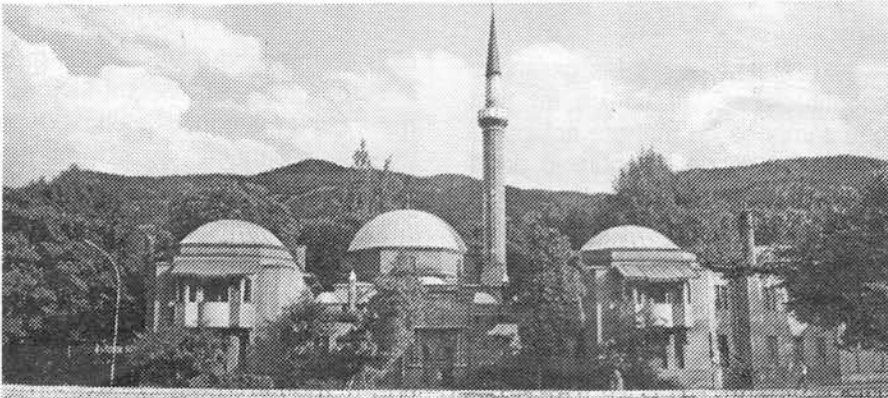
el celebrat "Quinto Centenario"
(amb focs de Sant Joan i ofrenes de vaixells
al fons del mar inclosos).

Hi havia una vegada... Iugoslàvia

Font: RAŠIĆ, Nikola. *La lingva situacio en Jugoslavo*,
"Maslačak Dječja Revija", Osijek, 1988

El mapa socio-lingüístic dels Balcans és força complicat i l'antiga Iugoslàvia n'és un bon exemple: en el seu territori es troben pràcticament tots els grups lingüístics que existeixen a tota la península. A aquesta situació s'ha arribat després d'un accidentat procés històric ple de conflictes, redefinicions de fronteres i moviments de població.

El primer factor important va ser la divisió de l'imperi romà i de l'església cristiana. Aquests dos fets van marcar la primera frontera, que discorria de ple a través del territori de l'antiga Iugoslàvia. A un cantó va quedar l'imperi d'occident i l'església catòlica i a l'altre l'imperi d'orient i l'església ortodoxa. Això va sentenciar la dependència de Roma per als uns, i de Bizanci per als altres. I més tard, l'ús de dos alfabetos diferents: el llatí per als catòlics i el ciríl·lic per als ortodoxos. Més tard, amb l'arribada dels turcs i dels austríacs es va

afegir la cultura oriental i la religió islàmica al sud, i la cultura centreeuropea (germànica sobretot) al nord. El resultat de tot això és que als territoris de l'antiga Iugoslàvia trobem orient i occident, catolicisme i ortodòxia, cristianisme i islam, alemanys i turcs, Europa i Àsia.

L'estat iugoslau va ser fundat l'any 1918, encara que aquest primer Regne dels Serbis, Croats i Eslovens no reconeixia més que aquests tres pobles i era, de fet, un imperi serbi engrandit. Després de la segona guerra mundial es va crear la Iugoslàvia moderna: un estat com-

post per sis repúbliques federades i dues províncies autònomes dins la república de Sèrbia.

Amb totes aquestes invasions dels uns i els altres, i després de nombroses guerres (de les quals la d'ara no és sinó la continuació) la població de diferents ètnies, llengües i cultures ha quedat ben barrejada. A Eslovènia hi ha italians, hongaresos, etc. A Croàcia, serbis, hongaresos, italians, etc. A Bòsnia i Hercegovina, musulmans, serbis, croats, etc. A Macedònia, albanesos, gitanos (roms), aromanesos, etc. A Sèrbia, croats, hongaresos,

albanesos, búlgars, rutens, turcs, eslovacs, etc.

La Constitució Federal proclamava la igualtat entre les nacions, llengües i religions. Així cada república tenia la seva llengua oficial, que podien emprar els seus parlants no solament dins el territori de la república, sinó, fent servir el seu dret constitucional, a tot el territori de la federació. L'estat tenia tres llengües oficials, l'eslovè, el serbo-croat i el macedoni, sense l'obligació expressa que se n'hagués de saber cap en particular: un macedoni, en teoria, no tenia l'obligació de saber serbo-croat. Al parlament federal s'utilitzaven també l'hongarès i l'albanès, llengües oficials de les províncies autònomes. Els tractats internacionals es redactaven en la llengua del president de torn: si era eslovè, en eslovè; si era macedoni, en macedoni...

Però també els municipis podien decidir les llengües oficials als seus territoris. Així, a la república d'Eslovènia, en un municipi habitat per italians, les llengües oficials eren sovint l'eslovè i l'italià. Els ciutadans també podien escollir en quina llengua rebrien l'educació els seus fills. De tota manera, era freqüent que minories com l'eslovaca no portessin els seus fills a l'escola eslovaca, excepte quan aquesta corria el perill de tancar-se per manca de sol·licituds.

En aquest panorama gairebé idíl·lic, hi havia també perills de manipulació per part de l'estat. Considerant el perill que els serbis poguessin ser hegemònics, es fomenta una nacionalitat montenegrina difícilment sostenible. La nacionalitat musulmana era una conveniència de serbis i croats per no donar suport a una identitat bòsnia real. S'estableix un poble i una llengua macedonis, fomentant el localisme i negant (com fan a casa nostra des de Madrid amb els valencians) una més que probable identitat búlgara.

Així, malgrat totes les garanties constitucionals, hi ha un fet real que s'imposa de manera aclaparadora: el 80% de la població parla algun dialecte serbo-croat, la qual era oficial en alguna de les seves varietats a tot el territori de quatre de les sis repúbliques federades. Això condiona que l'estatus del serbo-croat fos *de facto* lluny de la igualtat que les lleis consagraven: servia usualment com a llengua pont i era l'única llengua oficial a l'exèrcit. I és aquí, a l'exèrcit, on es fa notar la primacia dels serbis que la Constitució s'obstinava a negar, com ja sabem tots per la trista actualitat: la immensa majoria dels oficials són serbis i el seu control sobre les forces armades és total.

Aquesta supremacia efectiva dels serbis va propiciar, a partir dels anys setanta, l'esclat de sentiments nacionalistes a Croàcia i Eslovènia i, a partir dels vuitanta, a Kosovo i a Macedònia. La repressió d'aquests esclats nacionalistes ha estat especialment dura a Kosovo, on les autoritats sèrbies van de-

cidir de reprendre un control més directe i centralista violant flagrantment els drets constitucionals de la majoria albanesa, actualment un 90% de la població.

L'originalitat del model iugoslau en la normalització d'idiomes com l'eslovè i el macedoni (fixant aquesta varietat del búlgar com a llengua independent), que no arriben als dos milions de parlants cada un i no comptaven amb estat propi, ha garantit la supervivència d'ètnies minoritàries com els italians d'Àustria o els roms de Macedònia (aquests, amb programes de ràdio, escoles i ajudant a la normalització de la seva llengua), i va establir el principi de "*com més minoritària és una minoria, tant més afavorida ha de ser per ser igual a la majoria*" (així els 20.000 rutens podien tenir llibres i publicacions pròpies). Tanmateix les contradiccions internes i els conflictes històrics no resolts, especialment el del predomini serbi, han abocat aquest estat balcànic a la guerra i a la disgregació. ■

Llengües calcades

Font: ASENOVA, Petja. *Balkansko Ezikoznanie, Nauka i Izkustvo, Sòfia, 1989*

Els Balcans és un dels paradisos dels lingüistes. No és un dels indrets on es troben més llengües, com al Caucas o Nova Guinea, però sí que n'hi ha de famílies diferents, però alhora estretament interrelacionades.

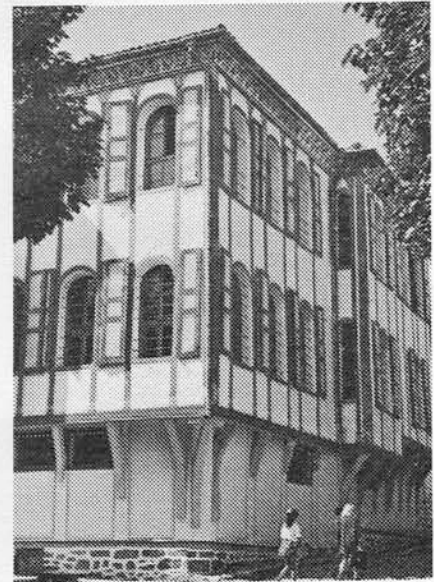
L'anomenada Unió Lingüística Balcànica n'inclou quatre: el romanès (incloent-hi tots els dialectes llatins de la península de vegades classificats com a llengües, com l'aromanès, el megleno-romanès i l'ístrio-romanès), el búlgar (incloent-hi el macedoni), l'albanès i el grec (modern).

Les quatre llengües que componen aquest grup formen part de quatre famílies diferents de la família indoeuropea: el romanès és una llengua llatina i el búlgar és eslava, mentre que l'albanès i el grec formen família per elles mateixes. Això es denota també en l'aspecte extern: mentre que l'albanès i el romanès s'escriuen amb caràcters llatins, el grec té el seu propi alfabet i el búlgar s'escriu en ciríl·lic, que va ser creat a Bulgària als segles IX-X. Fa un segle, però, el romanès s'escrivía amb caràcters eslaus i l'albanès en alfabet àrab!

A partir d'aquestes patents diferències inicials, es fa evident que el fet essencial del grup balcànic com a tal és que totes aquestes llengües tenen enormes semblances. Ningú no pot afirmar seriosament que el català, llengua llatina, i el polonès, llengua eslava, s'assemblen gaire (tot es relatiu, és clar); en canvi, el romanès i el búlgar tenen estructures clarament idèntiques i alhora molt pròpies.

Això es deu, sobretot, a l'estreta relació d'individus de parles diferents en una mateixa àrea. És ben freqüent trobar als Balcans comunitats on conviuen diverses ètnies, amb individus plurilingües. També, la convivència d'aquests pobles, primer a l'imperi bizantí, després, en gran part, en els dos regnes búlgars medievals i, finalment sota la dominació otomana, ha pogut agilitar tots els processos. Així, les novetats que es produïen en una de les llengües del grup tot sovint s'incorporaven a les altres, i principalment les que provenien del grec, considerada com a llengua de cultura. No oblidem que, a part dels albanesos, poble islamitzat, tant els romanesos, com els búlgars com també els grecs, són majoritàriament cristians ortodoxos (amb les seves respectives esglésies auto-cèfales).

D'aquesta manera, una llengua com el búlgar té enormes semblances amb les que l'envolten, però impressionants diferències amb els altres idiomes eslaus. El búlgar té

article (no en té cap llengua eslava), però no té infinitiu (com en tenen totes les llengües eslaves). Les comparacions són analítiques (com el català, però no el llatí), a diferència de tota la resta de la seva família genètica. El seu sistema verbal conserva una àmplia gamma de temps verbals, mentre que el rus, paradigma de llengua eslava, en té gairebé el mínim imprescindible; en canvi ha perdut tota la declinació (excepte el vocatiu), fet únic en les llengües eslaves. El romanès, en canvi (i per posar un exemple potser més conegut) és l'única llengua romànica que actualment encara es declina i, fet que tots els romanistes subratllen, enganxa l'article darrere el nom que complementa.

	búlgar	albanès	romanès
onze	edin-na-deset	një-mbë-dhjetë	un-spre-zece
dotze	dva-na-deset	dy-mbë-dhjetë	doi-spre-zece

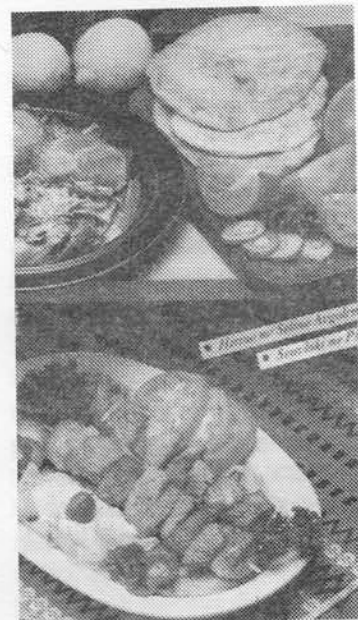
La construcció dels numerals de l'onze al dinou (així com les desenes del vint al noranta), és idèntica en búlgar, albanès i romanès.

	búlgar	albanès	romanès
ningú	nikoj	as kush	nici cui
ni un	ni edin	as një	nici un
enlloc	nikâde	ascundi	-
de cap manera	nikak	asses	nici cum
mai	nikoga	-	nici cînd

La construcció dels pronoms i adverbis de negació es fa amb el mateix patró en aquestes tres llengües.

Això potser no seria prou si no veiéssim les semblances entre les quatre llengües de la Unió. De fet, n'hi ha tantes, que només podem indicar-ne aquí les més significatives. Direm, per exemple, que en el camp fonètic totes redueixen les vocals àtones, semblantment al català oriental. El so *a* passa a neutre (excepte en el grec), la *o* a *u*, i la *e* a *i*. En els dialectes més balcanitzats, que es troben en el centre de l'àrea, aquesta reducció és total. De fet, tot el sistema fonètic, i especialment el vocàlic, és molt semblant.

Si també en el camp lèxico-semàntic les semblances són grans, és dins la morfosintaxi on aquestes sobten. En mencionarem només

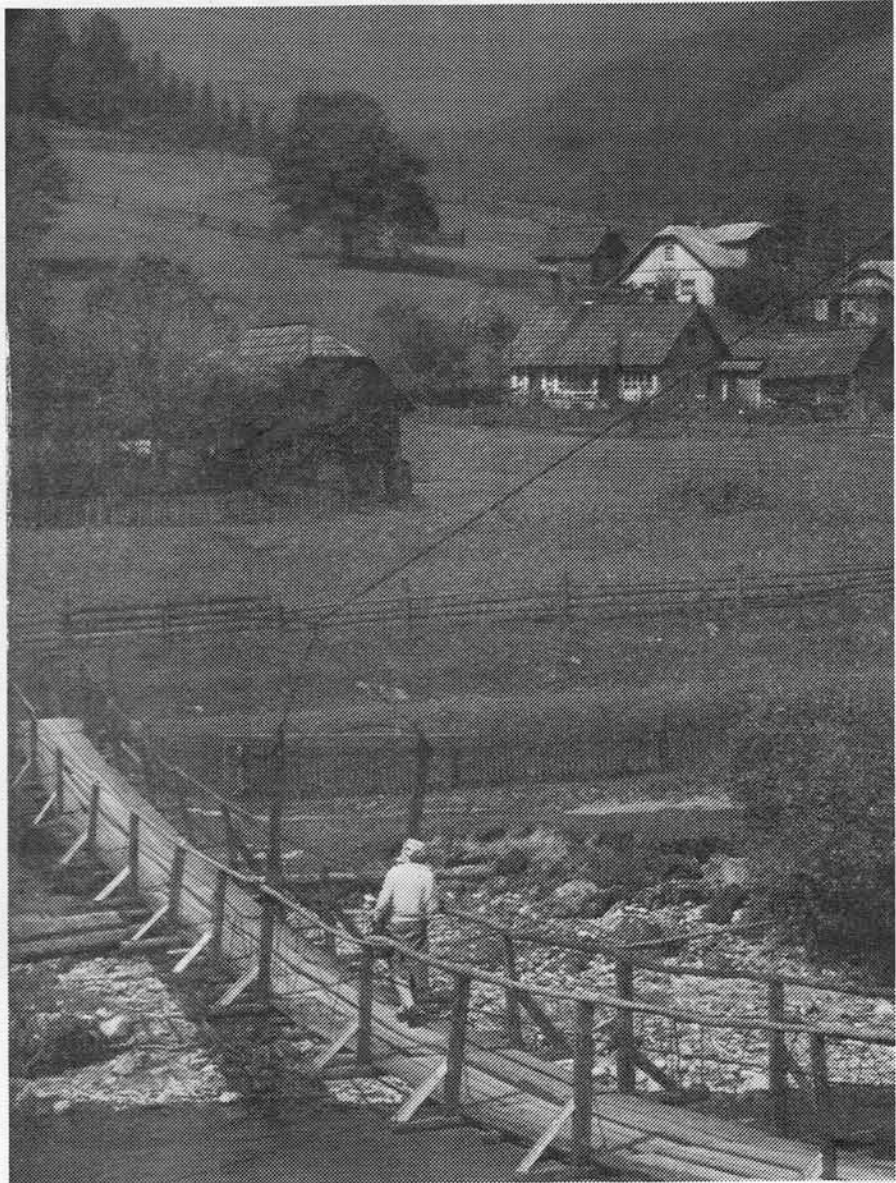

La cuina representa també la cultura d'un poble. La cuina balcànica és molt semblant d'un país a un altre: el *baklavàdàkia*, el *halvas* o el *moussakas* grecs són el mateix que el *baklavà*, el *khalvâ* i el *mussakâ* búlgars. La cuina balcànica està molt emparentada amb la turca i l'àrab, fins a l'extrem que a les repúbliques ex-soviètiques de l'Àsia central hi retrobem els mateixos plats.

unes quantes: desaparició de l'infinitiu, que és substituït per una forma conjuntiva (com si en català diguéssim *vols que hi vagis* en comptes de *vols anar-hi*, o bé *que mengem és necessari* en lloc de *menjar és necessari*); l'estructura analítica del futur i dels condicionals mitjançant el verb voler (semblantment a l'anglès, per cert, en romanès, *eu voi veni* indica *jo vindré*); comparació analítica (com, en anglès, *more expensive, most beautiful* i no *tall-er, high-est*); mateixa declinació del vocatiu (en romanès i búlgar *Maria* es fa *Mario*, quan en llatí seria igualment *Maria*, i en rus no existeix el vocatiu); i l'article, que en romanès, albanès i búlgar, es posposa al nom o l'adjectiu.

De fet, si amb això ja ens podem fer una idea de les semblances entre aquests idiomes, i determinar l'existència d'una *aliança lingüística*, els especialistes en remarquen moltes més i, especialment, les evolucions paral·leles de les quatre llengües balcàniques per excel·lència, que en els seus respectius processos de canvi han passat per gairebé les mateixes etapes.

És un fet observable que la gran majoria d'aquestes característiques simplifiquen en gran manera les llengües balcàniques. El búlgar és una llengua molt més senzilla d'aprendre -almenys per a un català- que el rus o el serbo-croat. Ara bé, sobta llegir a l'article *balcànic* de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, firmat per Gabriel Ferrater (sembla mentida!), que la substitució de l'infinitiu per clàusules conjuntives «*presta a moltes frases una aparença de tosquedat sintàctic*». Sembla com si encara no estigués clar, fins i tot en

l'àmbit de la nostra *intelligentia* que no hi ha llengües ni cultures objectivament més evolucionades o desenvolupades. Cal suposar, aleshores, que la desaparició gairebé total de la declinació llatina, amb el consegüent empobriment dels parlars vulgars

actuals, com el francès, l'espanyol, el portuguès, l'italià o el català, denota la pronunciada decadència de la nostra civilització occidental.

Amb l'indoeuropeu vivíem millor! ■

Perill de contagi

Per: **Albert Gorrell i Vila**

Font: *TISLAR, Zlatko, ŠTIMEC, Spomenka et al. Curs elemental de llengua internacional, Adaptació catalana de l'Associació Catalana d'Esperanto, Sabadell 1991*

***Si encara no has
ensopegat amb un
esperantista, tot el
que diu aquest article
et serà un ajut
inestimable. Perquè
els esperantistes
(encara que no
n'hagis sentit parlar)
són una plaga i, des
que el seu creador va
traduir la Bíblia a
l'esperanto, podem
dir que són una plaga
bíblica.***

Efectivament, pots trobar-te'n a qualsevol racó del planeta. Per això el meu primer avís és aquest: cap lloc no és prou segur. Jo, per exemple, me n'he trobat a un poblet perdut d'Hongria, en un monestir recòndit de Macedònia o al bell mig de la plaça de Sant Marc.

Quan ensopegues amb un d'ells (i tard o d'hora ho faràs, benvolgut lector) invariablement et parlarà de l'única cosa que l'apassiona: l'esperanto, aquella mena de poti-poti lingüístic inventat per un jueu, Lluís Llätzer Zamenhof, doctor en medicina i políglota. La cosa no revestiria gravetat si no fos per un detall significatiu: cap esperantista no en té prou amb informar, tots pretenen, irremissiblement, convèncer.

Però, tu tranquil, lector novell en aquests litigis, continua llegint i t'exposaré detalladament les múltiples estratègies d'aquestes ments malaltes per contagiar el seu càncer, i també la manera més eficaç de refutar-ne les enginyoses argumentacions.

Solen començar parlant de la problemàtica lingüística mundial (alerta: sobre aquest tema són uns autèntics experts), encara que també pot ser que et parlin d'ètnies i cultures minoritàries (i et citaran una pila de pobles i cultures que no hauràs sentit en ta vida i que invariablement existeixen); però això no és més que una excusa per arribar a on ells volen arribar: l'esperanto.

Per aconseguir-ho, t'exposaran amb tots els ets i uts la situació dels pobles oprimits i de les llen-

gües perseguides (i t'asseguro que se saben totes les llengües, per exemple, que els estats democràtics europeus voldrien veure ben mortes). T'explicaran fil per randa, per tocar-te la fibra sensible, com el govern de la democràtica República Francesa ha humiliat, castigat, empresonat, torturat i assassinat els qui defensaven públicament la llengua i cultura occitana o bretona; o com el govern de l'ex-Unió Soviètica va massacrar i anihilar sistemàticament el poble tàtar.

Compte: amb això intentarà entendre-te i predisposar-te favorablement al seu discurs. Si tot seguit aconseguix canviar de tema i parlar de l'esperanto, ja has begut oli!

La teva primera defensa consisteix a retardar el moment en què abordareu aquest tema inevitable. Però, mentre parla de pobles, llengües i cultures, tu segueix el corrent i fes-te l'interessat. Així aconseguiràs una informació preciosa sobre la situació de les llengües i els pobles en el món (perquè si algú en sap, d'això, són els esperantistes), informació que després podràs utilitzar a favor teu en la contraargumentació.

Com més aconseguixis perllongar aquesta etapa, més informat estaràs de la situació, i més preparat per resistir. Perquè abans o després l'esperantista aconseguirà portar-te a l'hort.

Després d'haver-te narrat les injustícies i flagrants violacions dels drets humans que fins i tot els es-

tats més pretesament democràtics cometen, i les innombrables dificultats que representa al comú dels mortals el problema de les llengües (segur, lector, que alguna vegada has tingut contacte amb un estranger i ho has experimentat en la teva pròpia pell), et presentarà l'esperanto com a la solució final a tot plegat.

La seva primera argumentació estarà basada en un fet indiscutible: parlant la gent no s'entén ni tan sols el mateix idioma. No cometis l'error de discutir aquest fet, perquè t'aclapararà amb dades fefaents i s'haurà anotat un punt. Reconeix, doncs, el que és evident i centra la teva oposició en el paper de l'esperanto com a panacea.

Et dirà que l'esperanto té una gramàtica senzillíssima (i és cert), tu diga-li que això no és garantia

de simplicitat. Ell et podrà rebatre dient que no té excepcions a les regles i que amb només setze normes bàsiques i unes cinc-centes paraules es pot mantenir una conversa normal sobre qualsevol tema: haurà arribat el moment per a una retirada tàctica. Com que tu no estàs disposat a discutir sobre unes normes o una estructura gramatical que desconeixes, i com que no és convenient que donis peu perquè t'ho expliqui (perquè ho podries trobar interessant), és millor atacar els flancs per sorpresa. Ara bé, hi ha alguns arguments que no has de fer servir.

No comentis que l'esperanto és una llengua artificial, perquè fins que no es demostrí que la natura produeix llengües de manera espontània, haurem de convenir en la

premissa que totes les llengües les han inventat els homes. Aprofita el que ensenyen les ciències naturals i, si has llegit Darwin, encara millor. Diga-li que difícilment un sol home durant 20 anys pot inventar una llengua més perfecta que altres que porten mil·lenis d'evolució. Encara que és cert que l'esperanto està pensat amb el cap i que les nostres llengües, refetes contínuament a empentes i rodolons, estan plenes d'imperficcions, li hauràs plantejat un dubte raonable.

Tampoc no titllis l'esperanto de poti-poti, perquè t'exigirà correcció i possiblement t'haurà atrapat: 2 a 0.

Per res del món no se t'ha d'acudir argumentar, contra la pretesa internacionalitat de la llengua, que la base del seu vocabulari són les llengües occidentals, perquè et res-

pondrà el que qualsevol estructuralista sap: que el vocabulari no és, ni de bon tros, el més important en una llengua i, befant-se de la teva ignorància, tindrà el camp adobat per recrear-se a consciència en les bondats de la seva sintaxi, de la formació de paraules o del sistema verbal, i hauràs de resignar-te a escoltar, com a preu de la teva imprudència, que la seva sintaxi només està limitada per la claredat, que el genial sistema ideat per Zamenhof per compondre paraules permet diferenciar i expressar els matisos més subtils (que la resta de les llengües no hi podrien fer ni somiar-ho!) i que el sistema verbal és un joc de nens.

No, el teu atac no ha d'anar per aquí. Qüestiona la internacionalitat però per altres viaranyes. Pots dir, per exemple, que com pot pretendre's internacional una llengua nascuda a Europa i creada per un europeu, que per a aquest objectiu caldria haver creat una comissió internacional o alguna cosa d'aquesta mena. Encara que raoni que aquest europeu coneixia diverses llengües, d'entre aquestes algunes d'asiàtiques, i que, de totes passades, sempre és més internacional una llengua que vol tenir en compte les altres i que no intenta im-

sar-se, sinó ser acceptada, que no altres que pretenen ser les llengües del món més brillants, belles, lògiques i eufòniques i que s'intenten imposar, per les armes, si cal; encara que raoni d'aquesta manera (raons molt vàlides, per cert), estarà, en tot cas, a la defensiva i haurà invertit la balança.

Ara no t'agafis massa confiança de guanyador. El següent pas ha de ser estudiat acuradament.

Si parles una d'aquestes llengües de comunicació i progrés, d'aquestes que a cops de garrot i de decret, de genocidi i de deportació han estès per l'orbe el sonar eufònic dels seus diftongs, llavors pots mofar-te'n de gust de la quantitat de gent que parla aquest projecte de llengua. ¿Què són aquests cents de milers o els escassos milions de parlants que pot brandar el teu oponent, al costat dels 300 milions (pel cap baix!) que parlen certs idiomes?

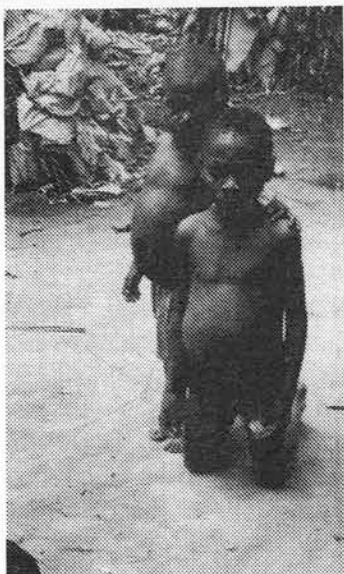
Però si parles una llengua minoritària, si el teu idioma matern és l'euscar, l'asturià, l'aragonès, el bretó, el gaèlic o qualsevol de la majoria d'idiomes del món; si, per tant, pertanyes a la majoria de la població mundial, aleshores que no se t'acudeixi pas parlar de xifres. Saps tant bé com ell que les xifres

no signifiquen res, i que el valor d'un idioma no es mesura pel seu nombre de parlants. Si ho fessis, tírriques pedres sobre la teva teulada i fàcilment t'enganxaria en contradicció.

Escomet, en canvi, contra l'èxit. Has de saber que el somni daurat de l'esperantista és una humanitat bilingüe, en què cada ésser humà parli la seva pròpia llengua materna i l'esperanto, idioma internacional. Doncs bé, aquest somni ha fracassat. L'esperanto no és avui dia universal. No el parlen tots els homes. Ni tan sols l'han reconegut tots els governs. Aquest és el taló d'Aquil.les dels esperantistes: aquesta victòria final de l'esperanto sobre els imperialismes lingüístics, les violacions flagrants dels drets humans, la colonització cultural... En definitiva, la victòria de l'esperanto sobre aquests aspectes quotidians de la nostra cultura occidental no s'ha produït.

Diguin el que diguin els esperantistes (i encara que l'esperanto realment funciona), la veritat és que la victòria final de l'esperanto no és un fet: l'esperanto ha fracassat.

I si aconsegueixes portar la teva discussió a aquest punt, el nostre esperantista, en el seu afany per convèncer-te, també haurà fracassat. ■

NO T'ENGANYIS AIXÒ NO ÉS VIDA

Pel riu subterrani

Per: **Tibor Sekelj**
 Font: *Mondo de Travivaĵoj*
 Traducció: **Abel Montagut i Masip**

Tibor Sekelj podria ser l'exemplificació d'un cas flagrant de balcanisme agut. Va néixer el 1912 a Eslovàquia (llavors Hongria), però poc després la família es va traslladar al sud del país (actualment Romania). En fer deu anys, van fer cap a Montenegro, però va acabar estudiant dret -per imperatiu familiar- a Zàgreb. Quan va poder, va marxar a Sudamèrica on va iniciar la seva gran il·lusió: explorar indrets desconeguts. El seu afany d'aventura el va portar arreu del món, en les expedicions més inversemblants: pujar volcans en erupció, recórrer tres mesos la selva amazònica buscant-hi caníbals o situar-se al bell mig d'una desbandada d'elefants per veure-la. D'això en teniu aquí mateix un exemple extret del seu llibre *Mondo de travivaĵoj* (Món d'experiències). En un vessant més científic, cal remarcar el recull de poesia oral que va anar aplegant arreu del món *Elpafu la sagon* (Dispareu la fletxa). És autor d'una quinzena de llibres en esperanto, serbo-croat i castellà, el més famós dels quals, *Kumeŭaŭa, la filo de la Ĝangalo* (*Kumeuaua, el fill de la jungla*) està traduït a una vintena de llengües. El seu llibre *Tempestad sobre el Aconcagua* (*Tempesta sobre l'Aconcagua*) va ser llibre obligatori de lectura a part de l'Argentina. Fins a la seva mort, l'any 1988, va presidir l'Associació d'Escriptors en Esperanto.

El meu regne per la llum del sol!— exclamà algú vora meu en la foscor de la cova, potser la que feia cent de la rastellera, per la qual ens arrossegàvem extremament esgotats.

Probablement jo em sentia igual com l'amo d'aquella veu desesperançada, però a falta de cap regne a la meua disposició, vaig roman-dre callat. M'accontentava amb el

pensament que si el sol encara existia de debò, l'havia de tornar a veure a qualsevol preu.

Aquell dia intentàvem fer una travessia al llarg del riu San Jerónimo, a Mèxic. Aquest riu, en el punt on topa amb una muntanya, en comptes de canviar la seva direcció, com faria qualsevol riu normal, esportella una foradada enorme en la roca. El riu s'hi endinsa, es va

L'autor en una excursió a l'Índia

obrint innumbrables caveres al llarg de catorze quilòmetres, després dels quals reapareix i continua el seu curs, com si no hagués passat res d'estrany.

Aquestes informacions són del tot suficients per a un geògraf o per a qualsevol altre home normal, però no pas per a un explorador. Des del moment que s'ha assabentat d'aquest fenomen insòlit, hi ha alguna cosa que li pica sense parar, que no el deixa dormir, fins que es troba embolicat en alguna expedició, vestit amb un banyador ridícul, amb el cos protegit per una espessa capa de greix, amb una caixa de llauna de vint litres, en comptes de motxilla, on hi ha entaforats un jersei, una llanterna, una màquina de fotografiar, un rellotge i alguns queviures.

Doncs, justament això em va passar a mi un bon dia de l'any 1953. El nostre grup de vuit experts

escaladors, i alhora nedadors experts, estava dret aquella fresca matinada davant la gola d'un túnel per on, acompanyat d'un soroll retronador, es perdia el nostre riu. Ens vam untar els uns als altres amb una capa més gruixuda de greix, que ens havia de protegir del fred. Ens vam col·locar al cap un casc de minaire amb una llanterna de carbó o elèctrica al front.

Estàvem preparats per emprendre el camí del desconegut. Un camí que havia ocupat la nostra imaginació durant els últims tres mesos.

Ens vam donar les mans i com una cadena vivent ens vam endinsar en el tumultuós corrent ràpid del riu, d'uns deu metres d'amplada. Però no era fàcil caminar per la llisa superfície de les pedres arrodonides sota l'aigua i la nostra il·lusió d'una cadena humana fermament entrelaçada es va ensorrar quan alguns de nosaltres van perdre l'equilibri, van caure i es van posar a nedar, i els restants vam seguir el seu exemple. Al cap d'un moment es va crear una confusió de cossos greixosos que rodolaven en la penombra de la cova.

Nedem. La foscor és densa. Tan sols els prims feixos de llum dels nostres reflectors, com papallones juganeres, voletegen per les parets de la cova i en algun racó llunyà del sostre. Passem per la segona i per la tercera. Aleshores entrem en una cova grandiosa, l'alt sostre de la qual no atenyen les nostre papallones lluminoses, l'abast màxim de les quals és de seixanta metres.

En aquesta cova altíssima, d'una amplada proporcional, el riu s'eixampla. Gualegem en aigua fins als turmells durant un temps indeterminat. Estalactites i estalagmites grogues, vermelles i blanques. Algunes d'elles responen a la llum de les nostres llanternes amb un fulgor de diamant. Formes meravelloses d'ornaments amagats obren davant els nostres ulls un món sub-

terrani de fantasia que els peus humans encara no han aconseguit de profanar.

La fantasia lluita contra la realitat present. L'èxtasi s'interromp momentàniament quan el peu encerta un clot o una pedra inesperada, quan la profunditat de l'aigua exigeix nedar de nou o quan topem amb un columna d'estalagmita. L'atenció ha d'estar constantment alerta. Els músculs a punt de reaccionar.

Nuats amb una corda baixem per una cascada de deu metres, tot passant per aquest bateig ofegador un darrere l'altre. Milers de litres de líquid glacial cauen al mateix temps damunt els nostres caps.

Centenars de metres més endavant trobem una altra cascada, on el riu es capbussa en un abisme d'eterna fosquedat, retornant només un eco retrunyidor. Després d'una breu discussió constatem que la nostra audàcia no ens ha de fer sucumbir en aquesta caldera diabòlica. Per tant, escalem les roques laterals per evitar el saltant. Les roques són arrodonides, llises i relliscoses. Amb prou feines hi trobem un petit sortint pels nostres dits humits i les soles de cautxú dels nostres keds.

Encara va ser més difícil baixar pel cantó contrari. Pel brogit de l'aigua no ens podíem sentir els uns als altres, de manera que cadascú va haver de trobar la solució als seus propis problemes, sense cap ajuda. De sobte, les nostres papallones de llum que voletejaven d'ací d'allà es van trobar juntes. I no sense motiu. Una paret de columnes d'estalactites i estalagmites, estretament arrelgades i cada cop més gruixudes, ens barraven el pas. Enlloc no hi havia prou espai entre dues columnes perquè fins i tot el més prim de nosaltres s'hi pogués esmunyir. Finalment vam descobrir una estalactita que no arribava a terra i arrossegant-nos podem travessar la barrera. Encara una mica més de lluita contra l'espessa columnata i ens trobem de nou al començament d'una de les grans grutes.

Baixem al riu i ens posem a nedar dins l'aigua fresca. La temperatura de les coves és constant, com també la de l'aigua: 17° Celsius.

Una de les cavernes es va començar a estrènyer de mica en mica. Es formà un embut que conduïa a un canal amb prou feines de quatre metres d'amplada. L'enorme massa d'aigua comprimida en

aquell estret passadís corre a una velocitat que estimem d'uns quaranta quilòmetres per hora. I nosaltres, és clar, enduts pel corrent volem per l'aigua, sense la més mínima possibilitat d'oposar-nos-hi o de canviar la direcció de la nedada.

M'envaeix un pensament desagradable: si passés quelcom inesperat, si per exemple alguna cosa ens barrés el pas, no hi hauria cap possibilitat de retornar d'aquest viatge. O assolir el cantó contrari del canal o deixar-hi la pell.

Aquests pensaments s'empaitaven un a l'altre en el meu cervell quan em vaig adonar que el sostre del nostre canal s'abaixava progressivament. Quan m'hi vaig fixar, ja es trobava a uns trenta centímetres per sobre del meu cap. I encara més: em vaig adonar que en alguns punts penjaven del sostre petites estalactites, com un manat d'espaguetis sota un colador. Qualsevol d'aquests espaguetis pot esberlar el cap de qui fos - reflexiono.

El sostre segueix descendint. Ja es troba a uns trenta centímetres dels nostres caps. Fins quan durarà això? Si continua baixant, ens haurem de capbussar i quant de temps ho aguantarem? Les preguntes se succeeixen i nedem volant per aquest món fosc en direcció a la nostra sort desconeguda, sense aturador i sense cap possibilitat d'influir-hi.

-Nedeu cap a la dreta!... Nedeu cap a la dreta! - ressonà de sobte dins el nostre parany d'aigua. Era la veu d'Hernando, el guia, un espeleòleg molt expert. Com que ell nedava just davant meu, era el meu deure transmetre el missatge als altres nedadors. Al cap d'un moment l'ordre "nedeu cap a la dreta" ressonava com un eco de totes les boques, de les parets de pedra i de la superfície de l'aigua. No sabíem el perquè de l'ordre, però vam fer un esforç extrem per arrambar-nos al màxim al la paret dreta. Guaitant cap enrere vaig poder comprovar que havíem aconse-

guit una filera regular de fonts de llum vora el cantó dret del canal.

En un moment determinat vaig sentir un fragor estrepitos en la llunyania davant meu. Quan vaig alçar els ulls en aquella direcció, no vaig poder veure el guia al meu davant. No em podia imaginar què li havia passat, a l'Hernando. Però no vaig arribar ni a formular-m'ho: em vaig trobar davant d'un buit i un petit saltant em va llençar sobre una plataforma a un metre sota el nivell del canal. Vaig caure al damunt de l'Hernando, que hi jeia immòbil i la seva caixa de llauna es trobava justament sota el meu ventre. Vaig provar d'alçar-me, cosa que d'altra banda també intentava el meu company, però no vaig tenir temps. Al cap d'uns segons un cos tot xop es llençava a sobre meu. De seguida van venir també els altres, un per un, a engrossir la massa ajaguda de cossos humans. Estava comprimit entre cossos i llauneres. Amb prou feines podia respirar.

La bola humana finalment començà a desenllaçar-se. Un rere l'altre vam aconseguir d'arrenarnos de l'apilotament i de posar-nos drets. Tots estàvem vius i estalvis. Només un dels col·legues tenia una esgarrinxada a la cama.

Mentre estàvem així examinant els nostres cossos i les llauneres, enmig del soroll vaig preguntar a l'Hernando per què havia cridat que nedéssim cap a la dreta. Per què ens havia fet caure d'aquella forma, que potser ens havia volgut fer alguna broma pesada?

-De cap manera -respongué el guia. -No puc explicar exactament per què he cridat. Només sé que en un cert moment he vist dos llums al fons al meu davant, un de vermell a l'esquerra i un de verd a la dreta. Com que sóc conductor, de seguida he tingut clar que estava permès d'anar a la dreta i prohibit d'anar a l'esquerra.

-I aquest cantó dret l'anomenes via lliure? Gràcies!

Sentint un fort soroll en les proximitats, vam decidir d'explorar els voltants.

El que vam trobar era més que interessant.

Al bell mig del nostre canal s'alçava una roca esmolada que dividia el passadís en dues meitats. Si haguéssim topat amb la roca esmolada, cap de nosaltres no hauria sobreviscut.

A l'esquerra de la pedra hi havia una cascada d'una profunditat aproximada de quinze metres. Una caiguda des d'aquesta altura hauria esclafat el nostres cossos i probablement mai no n'haurien trobat les restes.

L'instint de l'espeleòleg, més que no pas els seus coneixements precisos, ens havia salvat la vida, transformant el seu pressentiment subconscient de perill en llums immediatament comprensibles per al seu conscient de xofer.

Després de tranquil·litzar-nos una mica de l'esforç i de l'excitació, vam continuar el camí. Per una primera cova, per una segona, una tercera i qui sap quina encara. L'estrepit del saltant havia emmudit feia estona i ara gualejàvem per una aigua poc profunda d'un riu silenciós. També nosaltres callàvem, immersos cadascú en els seus pensaments. L'etern silenci subterrani era total. Allí ja no hi havia l'inesperat cop d'ala d'un rat-penat errant que ens sorprenia durant les primeres hores. Els únics éssers vivents eren les enormes, peludes i verinoses aranyes. Quan per casualitat tocàvem aquest habitant del món subterrani, se'ns posaven els pèls de punta.

Han passat les hores. Reposem en una mena de plaça espaiosa adornada per la natura amb un gran nombre de grans calderes, col·locades una per damunt de l'altra. Les arrodonides calderes, d'una alçada fins a dos metres, han

estat formades pel degoteig de l'aigua del sostre. Cada gota en caure es partia i sedimentava els seus minerals en un cercle regular. Durant milers i milers d'anys, potser fins i tot milions, la natura ha anat construint aquesta seva obra mestra.

De les llauneres apareixen entrepans. Amb prou feines ara, tot just asseguts, ens hem fet càrrec del gran cansament i de la fam que portem. Alguns de nosaltres estan tan esgotats que no aconseguen d'engolir la mossada.

Al mateix lloc on érem, ens vam ajeure a la roca o sobre un jersei i el son immediatament ens va envair. Alguns van apagar les seves llanternes, mentre d'altres fins i tot no van tenir prou temps ni energia per fer-ho.

Vam començar a desvetllar-nos al cap d'unes hores. Exactament quantes, ningú no ho sabia dir ni aproximadament. Alguns dels nostres rellotges s'havien aturat. D'altres assenyalaven dos quarts de dues. Però de la matinada o de la tarda? De quin dia? Del mateix que havíem partit o del següent? Es va produir una discussió general que finalment no aportà cap solució.

Havíem perdut l'orientació en el temps. I ara cada cop amb més força sentíem la limitació en l'espai.

Ens trobem de nou en camí. Baixem per unes roques i ens enfilem per unes altres. Gualegem una aigua soma i ens posem a nedar per desena, per dotzena vegada. Tot just quan la camisa se'ns començava a eixugar sobre el cos.

Per centena vegada ens esmunyim a través d'una barrera de co-

lumnes per trobar altre cop al davant una espaiosa cova, en què els nostres feixos de llum s'entrecreuen.

Passem pel costat d'un delicadíssim cortinatge de punt, del qual, sota la llum de les nostres llanternes, apareix un perfil humà.

Però tot això ja no ens commou. El nostre sentiment estètic ha assolit un coeficient infinitament baix.

Un únic interrogant ocupa la nostra expedició extenuada: de debò existeix encara la claror del dia? Encara brilla el sol en algun lloc en un cel blau? És que ha existit mai de fet una cosa semblant o bé ho hem somiat només?

En un moment determinat, mentre arrossegàvem enmig d'un silenci pesant els nostres cossos turmentats, greixosos i aquí o allà tacats de sang, per la cova que feia cent no-sé-quantas, un dels nostres companys va exclamar: "El meu regne per la llum del sol!"

Els seus mots van ressonar diverses vegades per les cavitats entrelaçades del món subterrani.

Tots nosaltres ens hi vam afegir de pensament, oferint també els nostres regnes imaginaris per la tan sospirada claror del dia.

Una desena més de salons i passadissos amb innumbrables adornaments a cada cova.

Després, del tot inesperadament, quan fins el més optimista ja no esperava res, en algun lloc en la llunyària va aparèixer un forat en el rocam, amb lluïssor d'autèntica llum del dia. Va resplendir en la nostra nit subterrània d'una manera

més convincent que la joia més preciosa.

Sí, per a nosaltres era un diamant d'innombrables quirats.

Vaig respirar profundament i vaig alçar el cap. Em vaig fregar els ulls. No, allò no podia ser un engany òptic. Ni una al·lucinació dels nervis massa cansats.

Vam córrer cap aquell punt. Saltant d'una pedra a l'altra. Anàvem caient i aixecant-nos. Les caixes de llauna topaven sorollosament contra les roques, però ni aquell terrabastall ja no ens molestava.

Volàvem com bojós. Corríem per l'aigua, saltàvem i saltàvem per damunt de grans pedres, com posseïts per forces sobrenaturals. O bé només ens ho semblava?

Perquè malgrat tot, l'obertura lluent s'anava engrandint tan a poc a poc, s'anava acostant tan lentament!

Els últims dos-cents metres, els vam conquerir a l'assalt. Extraïem les darreres forces dels cossos exhaurits.

I aleshores, de sobte, vam haver de tancar els ulls. Tanta lluminària resplendia de totes bandes.

Ens vam llançar sobre la tova catifa verda, que no hauríem donat ni per cent catifes perses.

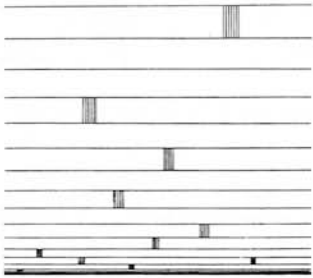
Mai a la vida no havia endevinat tanta bellesa en la blavor del cel. Els arbres mai no havien tingut un color tan verd maragda com aquell matí.

Vint-i-quatre hores després de la partida de la nostra expedició.

Vint-i-quatre hores inoblidables jeien al lluny a la nostra esquena. ■

El conte Com tal vegada vaig ser un fervent esperantista sense parlar en absolut l'esperanto, publicat en el número anterior, va ser guardonat amb el premi de traducció d'una obra originalment escrita en esperanto en els Jocs Florals Internacionals del 1990.

Per la llengua macedònia

POR LA MAKEDONA LINGVO

Per la llengua macedònia és un llibret editat per l'Institut per la Llengua Macedònia "Krstê Misirkov" de Skopje. Aquest document, en defensa de la llengua i nació macedònies, va sorgir a conseqüència d'un article publicat a la revista "Llengua búlgara" defensant la unitat dels parlars búlgars i macedonis.

El llibre, de 96 pàgines, presenta una curiosa organització: un article inicial, d'una dotzena de pàgines, dona peu a tot un reguitzell de "suplements": frases de personalitats de dins i fora del país, textos partidaris dels anys 1943-1945, i un seguit d'articles de lingüistes macedonis.

En general, el llibre no dona informacions rellevants a l'estudiós de temes balcànics -encara que tota la publicació està enfocada a lectors estrangers. Al llarg del llibre no hi ha argumentacions lingüístiques de pes que evidencin que els dialectes macedonis són autònoms dels búlgars. No sembla la intenció del llibre llistar diferències lèxiques o morfosintàctiques que poguessin demostrar aquest extrem, sinó que basa la seva alegació en l'afirmació que Macedònia és una nació i, conseqüentment, la seva llengua nacional no és el búlgar, sinó el macedoni. Un argument realment sorprenent havent-se publicat el llibre en un estat on la llengua hegemònica, el serbo-croat (o croato-serbi), era pròpia de pobles diferenciats.

Molt destacables, però, són els últims dos articles: "La llengua macedònia en el context de l'evolució de les llengües literàries eslaves" de Blaže Koneski, i l'epleg de Dalibor Brozovič

Tots dos estudis repassen la formació de les diverses nacions i llengües estàndar eslaviques, que només amb l'excepció de polonesos, russos i txecs, va fer-se durant el segle XIX. Brozovič destaca la gran interrelació dels pobles a l'Europa central i oriental. Potser aquest fet envalentia encara més els desitjos expansionistes tan dels pobles hegemònics (prussians, russos i austríacs), com dels sotmesos: els hongaresos intentaven assimilar eslovacs, croats i rumanesos; els txecs - els eslovacs; els polonesos - els bielorrussos i els ucraïnesos; els croats - els eslovens; serbis, búlgars, i albanesos - els macedonis; els grecs - els albanesos, macedonis i aromanesos, etc. En molts pobles, com els eslovacs, els bielorrussos o els ucraïnesos, l'afirmació nacional és força tardana. En altres molts, les fronteres de la llengua i la nació són difícilment traçables.

Koneski i Brozovič subratllen també els problemes de nomenclatura que van tenir la majoria dels pobles de la zona durant el segle passat. Així, el terme 'rusin' era usat per definir-se tant per bielorrussos com per ucraïnesos -mentre els russos s'anomenaven 'ruskij' a sí mateixos. En canvi, els escriptors croats normalment anomenaven la seva llengua 'eslovina' -o 'eslovena' o 'eslavona' o 'eslavina'- i, també, ilíria. Els més curiosos són els casos de l'albanès (que es diuen 'shqê' -eslaus) i del nom 'vlah', que arriba a comptar 15 significats diferents!

Ambdós autors, en els seus respectius articles, estableixen paral·lelismes en el procés d'afirmació nacional dels macedonis: l'un amb els eslovacs, l'altre amb els bielorrussos. El primer exemple és el més revelador, ja que amb ell Koneski il·lustra la importància de l'elecció del dialecte sobre el que es basarà la construcció de la llengua referencial: com sovint les

llengües eslaves pròximes s'assemblen molt (fins i tot massa, segons determinats dirigents), cal triar dialectes centrals, allunyats d'aquells que siguin de transició cap als parlars englobats en altres llengües: així, el primer intent de normalització de l'eslovac, basat en els dialectes occidentals, no va quallar, per la seva similitud al txec.

El problema d'establir en un mar de continuïtat si determinats parlars són essencialment diferents dels del costat i formen una llengua diferenciada és poc lingüístic i sí molt polític. En el cas del macedoni, la diferència entre la norma estàndar i els dialectes occidentals búlgars (i, particularment, el de Sòfia) és significativa, però no priva una bona intercomprensió.

A part dels factors polítics -del tot essencials- es reflexa també el fet de triar uns determinats dialectes (els orientals, en el cas del búlgar) que fan que els parlants dels més allunyats se sentin poc representats en la norma. Si, a més, afegim a això que sovint els estats agafen la convenció normativa com a única expressió "correcta" i releguen els altres dialectes a la penombra de "parlars de camperols", obtenim una lògica reacció.

Certament, com diu Meillet -citada en el llibre-: "És infantil que el lingüista intervingui en aquestes situacions límits. La política decidirà el futur lingüístic de Macedònia". No ens podem, però, de deixar de pensar en "nacions" recentment inventades, com la moldava o la carèlia. El fet que el llibre compara el macedoni amb el moldau i diferencia el romanx del friulà no deixa de fer-nos dubtar.

Hèctor Alòs i Font

- DIMITROVSKI, Todor; KONESKI, Blaže et al. **POR LA MAKEDONA LINGVO**; traducció a l'esperanto de Nikola Rašić. Internacia Kultura Servo, Zagreb, 1982, 96 pàgines

Eslovens a Itàlia

Ne facilas esti sloveno en Itàlio (No és fàcil ser eslovè a Itàlia) és un llibre força interessant per conèixer la situació actual dels eslovens que viuen sota l'administració de l'estat italià.

L'autora, Anita Perić-Altherr, una eslovena de Trst/Trieste, ens presenta el tema des de diversos enfocaments. Pel que fa a l'aspecte històric, s'hi poden llegir episodis, sempre negres, de la història contemporània dels eslovens d'Itàlia. Entre d'altres, podem llegir-hi les crueltats sofertes al camp d'extermi de Rižarna/Risierna).

Enfocant l'aspecte cultural, des del teatre, la música, la pintura, les biblioteques, etc., l'autora demostra també que no és gens fàcil ser eslovè a Itàlia. Cal subratllar que la Casa Nacional de la Cultura Eslovena ha estat cremada diversos cops.

En el capítol dedicat a l'ensenyament, impressiona trobar-hi una carta de la Institució per a la Defensa dels Menors, dirigida a un pare eslovè, per la qual se'l commina a no inscriure la seva filla a l'escola eslovena, pels innombrables problemes que això li portarà. No cal dir que això és només un dels mètodes per coaccionar els pares perquè els seus fills vagin a l'escola italiana.

Política, drets, edicions, economia, religió, esport i folclore són tots els aspectes que s'hi tracten. També hi trobareu força fotos, on en la majoria s'hi reflecteix la fòbia antieslava d'alguns italians que habiten la regió.

En aquest llibre l'autora aprofita també per introduir-nos molt breument a la llengua dels eslovens i, a més, dedica una cinquantena de pàgines a fragments de la seva literatura.

La introducció, de Renato Corsetti, vicepresident del Comitè Internacional per a les Llibertats Ètniques (IKEL), està escrita en esperanto, italià i eslovè, llengües que s'empren al final del llibre per donar a conèixer aquesta organització, editora del llibre.

L'obra és veritablement recomanable i pot ser molt interessant per als col·leccionistes de minories ètniques. Tanmateix, tracta el problema eslovè massa genèricament. Fóra bo trobar-hi més xifres, dades estadístiques d'eslovenoparlants, de gent que no parla però sí entén l'eslovè, etc. Després de tot, m'he quedat amb les ganes de saber si Trst/Trieste és un territori eslovè, o bé terra italiana amb una minoria eslovena, o potser pura *Balcània*, on qualsevol territori és de tothom i de ningú.

Els abnegats esperantistes, acostumats ja a veure nyaps com a publicacions, ens hem quedat ben sorpresos amb aquesta meravella d'IKEL, tant formalment com de contingut.

Ferriol Macip i Bonet

- PERIĆ-ALTHERR, Anita. **Ne facilas esti... SLOVENO EN ITALIO.** IKEL, Eishweller, 1991, 160 pàgines.

Problemes ètnics a Europa sudoriental

Aquesta petita publicació ve a ser més aviat un senzill número extraordinari de la revista *Etnismo*, editada en esperanto pel Comitè Internacional per a les Llibertats Ètniques.

La intenció de la publicació ve a ser una petita mostra d'alguns dels més pocs coneguts problemes nacionals als Balcans. Primerament un *caleidoscopi ètnic* ens presenta, a mode d'entremès, una visió purament estadística dels pobles balcànics.

L'article més extens presenta només en quatre planes una gran panoràmica de la situació nacional a Grècia, on només hi ha reconeguda una minoria turca, però on existeixen importants grups d'albanesos, arumans, macedònis i búlgars, entre força altres.

Un minúscul article dona una pinzellada a la minoria tàtara a Dobrudja, a cavall entre Bulgària i Rumania. De fet, per l'aparatositat de les diferències, és una de les poques minories que els estats de la zona no han negat, i fins i tot són bastant populars en aquests països, malgrat el seu minvat pes demogràfic a l'actualitat.

Als gagausos, en canvi, se'ls coneix ben poc. De llengua turca (encara que normalitzada diferentment i amb molts

eslavismes), es tracta d'un poble cristià ortodox. El seu origen segueix essent encara avui un enigma.

Els rutens són un poble amb mala fortuna. A la cruïlla de Polònia, Eslovàquia, Ucraïna i Bielorússia, la seva pàtria ha canviat cinc vegades de fronteres aquest segle -el que ha afeblit la seva consciència nacional. Curiosament, la minoria rutena a Voivodina (Sèrbia) és potser la més viva i la que ha conservat més la seva personalitat diferenciada.

Problemes ètnics a Europa sudoriental és una publicació molt senzilla d'aspecte i curta de contingut, però claríssima d'explicacions. Un dolç per a tot amant de les minories nacionals.

Hèctor Alòs i Font

- GRULICH, Rudolf et al. **Etnaj problemoj en sudorienta Eŭropo**, IKEL, Stolberg, 1976, 16 pàgines.

Freqüències només es manté amb el vostre abonament

En/Na	
Adreça	Telèfon
Població	Comarca
Nació	Estat (si mai calgués)
☐ Em subscric a FREQUÈNCIES (800 Pts./ 4 números)	
Dades bancàries	
Nom i Cognoms	
Llibreta N°/Cpte. Corrent N°	
Caixa/Banc	
Agència	Adreça
Població	Comarca
Envieu aquesta butlleta a l'apartat 1.163 08300 MATARÓ (Maresme)	